

Praprotnikova slavnost.

Dne 4. malega srpana 1897. l. je praznovalo naše „Slov. učit. društvo“ veličastno in pomembno slavnost: odkrilo je v Podbrezju na Gorenjskem v njegovi rojstni hiši svojemu ustanovitelju, pesniku in pisatelju ter starosti slovenskega učiteljstva Andreju Praprotniku spominsko ploščo. Iz vseh krajev naše slovenske domovine se je udeležilo te slavnosti slovensko učiteljstvo v častnem, mnogobrojnem številu; njemu se je pridružilo lepo število našega razumništva ter obila množica preprostega naroda — vsi smo se pa sešli z namenom, da izkažemo zasluženost čast jednemu najzvestejših, najboljših, najdelavnejših sinov naroda slovenskega.

Redko slavnost smo začeli s sv. mašo, katero je daroval v župni cerkvi podbreški tamošnji kapelan, g. Zabukovec,*) in pri kateri so peli učitelji Nedvədovo mašo „K Tebi srca povzdignimo!“ Po službi božji smo se zbrali vsi ob Praprotnikovi rojstni hiši, ob prijazni podbreški šoli. Ko je odpelo zbrano učiteljstvo Jenkovo „Molitev“, je stopil na govorniški oder učitelj Engelbert Gangl ter govoril tako-le:

Častita gospoda! Cenjene tovarišice! Dragi tovariši!

Bilo je dne 27. rožnika 1895. leta, ko smo se zbrali v tolikem številu, da izkažemo čast pokojnemu Andreju Praprotniku. Žalosten dan je bil to! Pomikal se je izpred stanovanja njegovega v Kopitarjevih ulicah v Ljubljani impozanten sprevoz, ki je spremil moža k zadnjemu počitku na pokopališče sv. Krištofa. Sešli smo se takrat od vseh strani, saj nas je klicala sveta dolžnost, da spremimo na zadnjem poti moža, ki je spremljal vse svoje žive dni pota naša bodisi z delom, bodisi z duhom svojim. Saj nam je znano, da je živel malo sebi, a več nam, katerim je bil vodnik, prvoboritelj za pravice naše, neumorno delaven, neupogljiv bojevnik za čast in ime, ki gre slovenskemu učiteljstvu in njega stanu, kateri je užival v pričetku Praprotnikovega učiteljstva malo ugleda, malo svobode in malo vpliva.

In bil je potem 29. dan vinotoka l. 1896., da smo se zbrali drugič v slavljenje njegovega imena in spomina. Na pokopališču, ki mu je privoščilo miren prostorček, smo se sešli ter smo odkrili ob gomili njegovi spomenik. Dasi žalostna, je bila vendar vesela ta slavnost, saj je bila prvi vidni in trajni znak spoštovanja našega do blagega pokojnika! Preteklo je komaj jedno leto po smrti njegovi, in slovensko učiteljstvo ter prijatelji njegovi in častilci pokojnikovi so storili, da je bilo moči okrasiti grob njegov s sicer oskromnim kamenom, a vendar s spomenikom, ki ne kaže samo, da počiva v hladni zemlji učitelj,

*) Glej „Učiteljski Tovariš“ zadnjo številko!

pesnik in pisatelj slovenski, temveč ki izpričuje tudi, da znamo ceniti svoje može, da se jih spominjamo še takrat, ko je že prestal pot njihovega zemeljskega trudapolnega in plodonosnega delovanja, in ko je že prerastla trava poslednje njihovo počivališče.

In ob tisti priliki smo očrtali v kratkih besedah življenje Praprotnikovo: le nekaj prizorov smo navedli iz obile množice, ki nam jih nudi dolga doba njegovega življenja. Ali zadostovalo je to, da je bil preverjen vsakdo: Vreden je mož takega slavljenja, a zasluži še več, še mnogo več!

In tako je prišel današnji dan! Združil nas je od vseh strani ob tej hiši — nas, ki smo si jednaki po stanu in vas, ki ste prijatelji temu stanu, vas, ki ste poznali pokojnika po licu, ki ste ga poznali in ga poznate po delih njegovih, ki gojite sveto spoštovanje do spomina njegovega — združil je tu tebe, narod slovenski, izmed katerega srede je zrastel pokojnik kot tvoj verni, ljubeči sin, in priklical je ta lepi dan semkaj tebe, mladina slovenska, kateri je bil Praprotnik najskrbnejši, najvestnejši vzgojitelj in učitelj! Navdaja nas ob tem hipu neko tajno čustvo, ki izvira iz ponosa, iz zavesti, da slavimo danes ime moža, ki se je popel iz preprostega naroda po lastni moči, po krepki volji svoji, po značajnem, neomajnem svojem prepričanju na visoko, prečastno mesto v našem narodu, ki mu ohrani izvrstno veden spomin na listih zgodovine svojega razvitka in napredka.

In tako nam plove pogled nazaj za mnogo desetletij! V tem divnem kraju naše slovenske domovine, kjer kipé ponosni gorski velikani v oblake, kjer veje zdrav planinski zrak, kjer je bila roka Stvarnikova posebno radodarna, ko je ustvarjala krasno prirodo božjo — tu je dahnil Bog ono lepo, veliko, mehko, plemenito, odprto dušo našemu možu, našemu Andreju!

Bil je to 9. dan listopada 1827. l., in v tej hiši je zatekla zibelka njegova!

In ta duša se je navzela že izza mlada navdušenja, ljubezni do prirode, do te lepe zemlje, ki je bila dom Praprotnikov!

A izognile se niso te trdo postlane zibelke Rojenice s svojimi darovi. Bile pa so tisti dan zlobne in neprijazne in uvrstile so novorojenca v ono vrsto človeštva, ki trpi od pričetka do konca svojega življenja. Na rožna, nežna ustna so mu nastavile kupo trpke pijače. Ali s prvim požirkom je zaplapolal v krvi njegovi ogenj vroče ljubezni do domovine in naroda slovenskega, neugašen ogenj one vzorne ljubezni, ki je bila vir in vzrok vsemu njegovemu delovanju.

V zgodnji mladosti svoji, v 18. letu, je začel z resnim delom. In bilo je ravno v tem kraju, kjer je začel poučevati in vzgajati mladino. Bil je takrat trd kruh učiteljski, trši nego je danes, a Praprotnik

je živel z dušo in s telom svojemu stanu: z dušo, v kateri je gojil jasno prepričanje, da vrši lepo in prekristno delo v prid človeštvu, s telesom, katerega moči je izrabljal do skrajnosti, da je mogel izvršiti toliko blagih del in dejanj, ki so olajšala delovanje njegovim stanovskim tovarišem, ki so rodila obilico sadu.

In ob delu so tekli dnevi njegovi . . .

Ali bilo je težko delo v onih dneh: Praprotnik je stal malone osamljen v boju, ki ga je bil za razvoj in napredek narodnega šolstva. Moral je imeti pač železno voljo, kdor je hotel takrat vstrajati na stališču, na katero se je postavil Praprotnik. Bil je prepričan do dna duše, da mora imeti narod narodno šolo, če se hoče govoriti o njegovi bodočnosti. In temu svojemu prepričanju je bil zvest do konca dni, in to njegovo prepričanje mu je zbudilo mnogo neprijateljev, ki so ga napadali javno in zahrbtno, ki so uporabljali vsa sredstva, da bi ga vrgli in mučili na veke, kar je ustvarila njegova odločnost in njegov pogum. V tisti dobi se je izpremenilo naše ljudsko šolstvo bistveno. Državni zakoni so iztrgali ljudsko šolo iz cerkvenega varstva in jo podredili državnemu nadzorstvu. Neka čudna sapa je zavela med našim učiteljstvom. Kakor drevo na širem polju je stal Praprotnik sam: zaganjali so se vanj ljuti viharji zavisti in sovraštva — a niso ga omajali, niso ga prisilili, da bi odložil bojno kopje, da bi tako zbobnelo v nič vse, kar je že storil.

Zgodilo se je obratno!

Dolgo ni bil sam: mož do moža se mu je pridruževal, najprej samo s srcem, s prepričanjem, potlej javno in neustrašno. In ta vrsta se je množila in krepila bolj in bolj, rastla je vidno in mogočno kakor vihar, ki nastane iz lahke sapice, iz mehkega vetriča. Zmagal je duh njegov: danes vidimo to dolgo vrsto zavednega učiteljstva, ki se bori krepko za pravice svoje, za povzdigo svojega stanu, za procvit ljudskega šolstva; danes štejemo to ogromno število našega učiteljstva, ki ga krepki in vodi duh Praprotnikov, duh svobode, duh samozavesti! In še več! Naše učiteljstvo ni več osamljeno: med preprostim narodom, med našo inteligenco imamo dobrih prijateljev, ne le prijateljev po imenu, temveč prijateljev s srci, iz prepričanja. In te je pridobilo učiteljstvu odločno delovanje, ki rodi svoj sad, zavednost, ki izvira iz krepkega značaja in značajnost, ki izvira iz jasne zavednosti.

In to vse je delo moža, ki ga slavimo danes: bodi mu to slavljenje iskrena, presrečna zahvala, kakoršno dolgujejo otroci dobremu očetu svojemu; bodi to slavljenje — dejal bi — sveta, vroča molitev, da mu dodeli Bog plačilo ob svoji sveti desnici za vse dobro, ki se nam je porodilo iz dela njegovega; bodi to slavljenje zaprisega, da ne odstopi slovensko učiteljstvo niti za las s pota, ki ga je odmenil in odkazal Praprotnik nam!

Slavna gospoda, oprostite, da ne govorim na dolgo o življenju Praprotnikovem: vse je že poznano kolikor toliko. Če pa hočem povedati v kratkih besedah mnogo, če ne vsega, naj ponovim besede, ki smo jih čitali ob njegovi smrti: S Praprotnikovim plodovitim, nesebičnim življenjem je ugasnila živa zgodovina narodnega slovenskega učiteljstva, kateremu je bil zgleden vodnik od prvega početka svojega učiteljevanja, neutrudljiv bojevnik za svete stanovske pravice, vzorno marljiv na polju šolskega napredka, šolske književnosti in omike . . .

To je široka meja vsemu njegovemu življenju in delovanju. Tu ga je dohitel potrtega na telesu, zdravega na umu tudi oni dan, ki smo ga omenili precej v pričetku tega govora: dan rešenja in pokoja.

Bilo je to 25. rožnika 1895. leta!

In ti, učiteljstvo slovensko, ki si zbrano danes tukaj, okrêpi se ob tem svečanem trenutku za težko svoje, za častno delo! Navzemi se duha Praprotnikovega povsem: spôji se ta blagi duh z duhom tvojim in krepčaj ti moči, kadar ti pridejo hipi duševne disharmonije. Trojen vzor nam bodi življenje Praprotnikovo: živel je šoli in stanu svojemu, živel je domovini slovenski in živel je skrben oče rodbini svoji.

Pa ti, narod slovenski, ki si se zbral, da poslaviš spomin tega odličnega moža — delaj takisto! S svojo močjo, z jekleno voljo, z neomajnim značajem se kaži vrednega, da ti teče po žilah kri slovenska, vroča, plemenita kri.

In ti, mladina, ki si bila toliko ljuba temu možu, za katere blaginjo je živel in delal, ceni delo onih, ki ti hoté dobro, bodi ponosna, da je tvoj jezik slovenski, da v njem prejemaš zlate resnice, svete zakone za bodoče dni! Tak je bil Praprotnik, ki se je dvignil od preprostega kmetiškega dečka tako, da ga — kakor vidiš — danes slavi ves slovenski svet!

Velik je bil naš slavljenec!

Padi torej, zavesa, in odkrij nam lice in ime moža, ki mislimo danes nanj vsi! — Kolikor smo si tudi neslični v tem hipu po intimnejših svojih čustvih, vendar jedno zjedinjuje sedaj vse: Tebi, Andrej naš, jasna zvezda na temnem obzorju našega narodnega šolstva, tebi, katerega spomin in ime smo prišli semkaj slavit mi, ki smo preverjeni v dno duše o blagotvornem življenju tvojem, o tvoji nesebičnosti, o moštvu tvojem, tebi bodi med učiteljstvom našim in med narodom slovenskim večna slava, slava, slava! —

(Dalje prih.)

